
પ્રવચન નં. ૫૮, ગાથા-૫૧ થી ૫૫, શુક્રવાર શ્રાવણ વદ ૧૧, તા.૦૫-૦૯-૧૯૮૦

‘નિયમસાર’ શુદ્ધભાવ અધિકારની છેલ્લી પાંચ ગાથા. આ શુદ્ધભાવ એટલે પર્યાય નહિ, ધ્રુવ. ત્રિકાળી ધ્રુવ લેવું. આ શુદ્ધભાવ છે. આમ તો પર્યાયમાં-અવસ્થામાં ત્રણ પ્રકારના ભાવ છે. શુભ, અશુભ અને શુદ્ધ. અશુભ પાપબંધનું કારણ, શુભ પુણ્યબંધનું કારણ, શુદ્ધ ધર્મસ્વરૂપ. એ ત્રણ પ્રકારના પરિણામ છે. એ વાત અત્યારે નથી. એ પરિણામ શુદ્ધ... ધર્મના શુદ્ધ પરિણામ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર, જે મોક્ષનો યથાર્થ માર્ગ છે, એ કોના આશ્રયે ઉત્પન્ન થાય છે? એ અહીંયા શુદ્ધભાવ ધ્રુવનો અધિકાર છે. સમજાણું કાંઈ? ઉપર શુદ્ધભાવ

છે ને? એ ત્રિકાળી શુદ્ધ. અખંડ આનંદ ચૈતન્યશક્તિ, એની વ્યક્તિ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ મોક્ષનો માર્ગ, એ ચૈતન્યશક્તિની વ્યક્તિ પ્રગટતા છે. પ્રગટતા છે. ગુજરાતી આવી જાય ને? આહાહા..!

શું કહ્યું? કે આત્મા જે જ્ઞાન, આનંદ આદિ અનંત શક્તિનો પિંડ પ્રભુ છે, એ શક્તિરૂપ છે, એ સ્વભાવરૂપ છે. એમાં વ્યક્તિરૂપ એટલે પ્રગટરૂપ, ત્રિકાળી સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રનો પિંડ જે આત્મા છે, એના અવલંબને જે સમ્યગ્દર્શન, પર્યાયરૂપ મોક્ષમાર્ગના કારણરૂપ જે પ્રગટે છે એ પર્યાયની આ વાત નથી. એ પર્યાય જેમાંથી ઉત્પન્ન થાય, એવા શુદ્ધ ધ્રુવભાવનો અધિકાર છે. આહાહા..! આવી વાત! પહેલા એ વાત. હવે એ શુદ્ધભાવના આશ્રયે, જે ત્રિકાળી શુદ્ધભાવ છે, એના અવલંબનથી સમ્યગ્દર્શન પરિણામ ધર્મરૂપી મોક્ષનો માર્ગ, એની શરૂઆત સમ્યગ્દર્શનથી થાય છે. તો એ સમ્યગ્દર્શન ત્રિકાળી ધ્રુવ ચૈતન્ય સનાતન શક્તિરૂપ, ચૈતન્યસ્વભાવ, ત્રિકાળી શક્તિ સ્વભાવરૂપ, એની દષ્ટિ કરવાથી સમ્યગ્દર્શનના પરિણામ, પર્યાય, પરિણામ કહો, પર્યાય કહો, અવસ્થા કહો, એ ધર્મની પહેલી દશા ઉત્પન્ન થાય છે. આહાહા..!

અહીં એ આવ્યું. ‘આ સમ્યક્ત્વપરિણામનું...’ ત્યાંથી લેવાનું છે. હમણાં સમ્યક્ પરિણામ કહ્યું ને? કે ત્રિકાળી ભગવાન અનાદિઅનંત નિત્ય ધ્રુવ વસ્તુ ભગવાનઆત્મા, એના આશ્રયે, અવલંબનથી, એના લક્ષથી જે સમ્યગ્દર્શન પરિણામ, પર્યાય-અવસ્થા ઉત્પન્ન થાય છે એ મોક્ષનો માર્ગ છે. એ સમ્યગ્દર્શન પરિણામનું ‘બાહ્ય સહકારી કારણ...’ એનું બાહ્ય સહકારી કારણ કોણ? નિમિત્ત. ‘વીતરાગ-સર્વજ્ઞના મુખકમળમાંથી નીકળેલું...’ આહાહા..! વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર, ત્રિલોકનાથ જિનેન્દ્રદેવ, એના ‘મુખકમળમાંથી નીકળેલું...’ એ પણ વ્યવહારથી કહ્યું છે. મુખકમળથી. બાકી તો ભગવાનની વાણી નીકળે છે એ આખા શરીરમાંથી ઝં ધ્વનિ ઉઠે છે. પણ અહીંયા લોકો બાહ્યથી સમજે એ અપેક્ષાએ એને ‘વીતરાગ-સર્વજ્ઞના મુખકમળમાંથી નીકળેલું...’ એમ લીધું. સમજાણું કાંઈ?

પ્રભુની વાણી મુખથી નથી નીકળતી. હોઠ બંધ, કંઠ ધ્રુજે એ બંધ. આખા શરીરમાંથી ઝં ધ્વનિ ઊઠે છે. એ ઝંકાર ધ્વનિ સાંભળી... ‘ઝંકાર ધ્વનિ સુણી અર્થ ગણધર વિચારે.’ જે સંત ગણધર છે, સાધુના ગણ એટલે ટોળા એના ધરનારા. સાધુ-સંત આત્માના આનંદના અનુભવી, એવા જે સંતના ગણ એટલે સમૂહ, એના જે અગ્રેસર, એને અહીં ગણધરદેવ કહે છે. એ ગણધરદેવ ‘ઝંકાર ધ્વનિ સુણી, અર્થ ગણધર વિચારે. રચી આગમ ઉપદેશ.’ અને એમાંથી-ભગવાનની વાણીમાંથી આગમની રચના કરે. ‘રચી આગમ ઉપદેશ, ભવિક જીવ સંશય નિવારે.’ ભવ્ય પ્રાણી યોગ્ય અને પાત્ર જે હોય, તે સંશય એટલે મિથ્યાત્વનો નાશ કરે. તેને સમ્યગ્દર્શનના પરિણામ ઉત્પન્ન થાય છે. સમજાણું કાંઈ? ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! વાતમાં ફેરફાર બહુ થઈ ગયો છે. એટલે બીજી વાત લાગશે. આહાહા..!

એ સમ્યગ્દર્શનના પરિણામ.. છે? એનું બાહ્ય કારણ કોણ? અંતર કારણ તો અંતર ધ્રુવ ત્રિકાળી ભગવાન, એના અવલંબનથી સમ્યગ્દર્શન થાય છે. અંતરંગ કારણ તો અંતર આત્મા છે. આહાહા..! અંતરંગ કારણ અને બહિરંગ કારણ. ‘રજનીભાઈ’! કાઢ્યો હતો ને? શું કહેવાય? સંઘ. સંઘ કાઢ્યો હતો.

મુમુક્ષુ :- આ પ્રવિણભાઈએ.

ઉત્તર :- ‘પ્રવિણભાઈ’ એ? ઠીક ‘રજનીભાઈ’એ કાઢ્યો હતો. એ બધા ભાઈઓ છે. એ બધા કરોડપતિ છે. એક જણો એમ કહેતું હતું. હોય એ ખરું, આપણે તો સાંભળ્યું છે. આ ‘બલુભાઈ’ ડોક્ટર છે ને? ‘બલુભાઈ’ કહે કે છ ભાઈ છે એ દરેક પાસે એક-એક કરોડ રૂપિયા છે. એમ કહેતા હતા. ભલે ઓછા-વત્તા હોય. આ ‘બલુભાઈ’ નહોતા? એ ડોક્ટર. ‘બલુભાઈ’ નહોતા? ‘આંકડિયા’વાળા. ‘આંકડિયા’ નહિ, ‘આટકોટ’વાળા. મોટા ડોક્ટર. મોટું દવાખાનું સીતેર લાખનું હતું. બધું કાઢી નાખ્યું. આહાહા..!

આત્મા સમ્યગ્દર્શનના પરિણામ, પરિણામ એટલે એની અવસ્થા. ત્રિકાળી અવસ્થાથી, ધ્રુવસ્વરૂપ ત્રિકાળી અવસ્થાથી પદાર્થ ભગવાનઆત્મા એના આશ્રયે ઉત્પન્ન થાય છે. અંતરંગ કારણ તો ધ્રુવ છે. સમજાણું કાંઈ? હજી તો ધર્મની પહેલી સીઢી. ધર્મનું પહેલું પગથિયું. આહાહા..! ભાષા એવી છે ‘દામોદરભાઈ’! જરી નવીન લાગે એવી છે, બાપા! એવી વસ્તુ છે. શું કહીએ? આહાહા..! ત્રણલોકના નાથ સીમંધરસ્વામી ભગવાન, એની પાસે ‘કુંદકુંદાર્યાય’ આઠ દિવસ ગયા હતા. આહાહા..! સંવત ૪૯. બે હજાર વર્ષ પહેલા. ત્યાંથી આવીને આ બધું બનાવ્યું. એમાં પણ આ પુસ્તક તો પોતાને માટે બનાવ્યું છે. છેલ્લે લખ્યું છે ને? ૧૮૭મી ગાથા, જુઓ! છેલ્લી ગાથા છે ને? છેલ્લી ગાથા. ૧૮૭. આહાહા..! ૧૮૭. ૩૭૧ પાનું. એમાં પહેલી ગાથા ઉપર.

‘ગિયમાવણાણિમિત્તં’ ઉપર ગાથા. ‘ગિયમાવણાણિમિત્તં’ મેં મારા નિમિત્તના ભાવે ‘મણ કદં’ મેં કહ્યું. ‘ગિયમસારણામસુદં’ આ ‘નિયમસાર’ મેં તો મારા આત્મા માટે બનાવ્યું છે. આહાહા..! ‘ણચ્ચા જિણોવદેસં’ વીતરાગ ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવનો સાક્ષાત્ ઉપદેશ સાંભળીને. સાક્ષાત્ જાણીને ‘ણચ્ચા’ એટલે જાણીને. ‘પુલ્લાવરદોસણિમ્મુક્કં’ પહેલા અને આગળ-પાછળના વિરોધ રહિત, અવિરોધથી મેં એમાં કથન કર્યું છે. પૂર્વે પહેલું કંઈ કહ્યું અને પછી કંઈ કહ્યું એવો વિરોધ નથી. આહાહા..! નીચે પાઠ-‘ગિયમાવણાણિમિત્તં’. ‘પૂર્વાપર દોષ રહિત જિનોપદેશને જાણીને મેં નિજભાવના નિમિત્તે નિયમસાર નામનું શાસ્ત્ર કર્યું છે.’ નીચે હિન્દી છે. આહાહા..!

‘એ સમ્યક્ત્વપરિણામનું બાહ્ય સહકારી કારણ..’ અંતરંગ કારણ કોણ? અંતરંગ કારણ ધ્રુવ. આહાહા..! સમ્યગ્દર્શન ધર્મની પહેલી સીઢી, ધર્મનું પહેલું પગથિયું. પગથિયાને શું કહે? સોપાન. એ અંતર્મુખ ધ્રુવ સ્વરૂપ. જડ મોહકર્મ જે છે, એ ભાવક, એનાથી ઉત્પન્ન થયેલો

ભાવ-ભાવકનો ભાવ. મોહકર્મ જે જડ છે, એ ભાવક એટલે ભાવ કરનાર છે. શું કરનારો? મોહકર્મ ભાવક-ભાવ કરનારો. ક્યો ભાવ? મિથ્યાત્વ, અવ્રત રાગ-દ્વેષના પરિણામ કરનારો, એવો જે ભાવકભાવ. કર્મ ભાવક. ભાવના કરનાર. ભાવકનો ભાવ. મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાન, મિથ્યાચારિત્ર જે અનાદીથી છે એ. એ ભાવકનો ભાવ. ચિત્શક્તિનો વ્યક્તિ ભાવ. ચિત્શક્તિ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન, એ શક્તિના સ્વભાવરૂપે જે છે, એના આશ્રયથી વ્યક્ત જે પ્રગટ પરિણામ થયા એ સમ્યગ્દર્શન પરિણામ છે. આહાહા..!

એ સમ્યગ્દર્શન પરિણામનો અંતરંગ હેતુ તો ભગવાન ધ્રુવ આત્મા છે. ‘બાહ્ય સહકારી...’ બાહ્ય સહકારી. સાથે નિમિત્તરૂપે બાહ્ય કારણ હોય છે, એ શું? ‘વીતરાગ-સર્વજ્ઞના મુખકમળથી નીકળેલું...’ વીતરાગના મુખકમળથી નીકળેલી વાણી. એટલે ઠું ધ્વનિ નીકળી. એમાંથી રચેલું શાસ્ત્ર. એ ‘સમસ્ત વસ્તુના પ્રતિપાદનમાં સમર્થ...’ ભગવાનની વાણી ત્રણકાળ, ત્રણલોકના પદાર્થને જાણીને પ્રતિપાદન કરવામાં સમર્થ છે. આહાહા..! એ વાણી.. આવ્યું? ‘એવું દ્રવ્યશ્રુતરૂપ...’ એ વાણી જે છે દ્રવ્યશ્રુત. દ્રવ્યશ્રુત એટલે વાણી. ભાવશ્રુત તો અંતરમાં, આત્મામાં આત્માના આશ્રયે અતીન્દ્રિય આનંદનું વેદન થવું તેને ભાવશ્રુત કહે છે. પણ આ તો વાણી-દ્રવ્યશ્રુત છે.

વીતરાગની વાણી જે ઠું દિવ્યધ્વનિ નીકળી, એ દ્રવ્યશ્રુત... આહાહા..! ‘રૂપ તત્ત્વજ્ઞાન જ છે.’ બાહ્ય સહકારી કારણ તો આ જ છે. બાહ્ય સહકારી કારણ કોઈ અજ્ઞાનીના વચન હોય, મિથ્યાદષ્ટિ, ભગવાન સર્વજ્ઞ ત્રિલોકનાથ, એણે કહ્યા સિવાય કોઈ વિપરીત માન્યતાવાળા, સમકિતનું બાહ્ય કારણ એ નથી. આહાહા..! અરે..રે..! અંતરંગ કારણ તો પ્રભુ છે. અંતર્મુખ જોતા ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાનઆત્મા, ચૈતન્યશક્તિમાં જોતાં, એકાગ્ર થતાં ચૈતન્યની વ્યક્તિ, પ્રગટતા દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયા, તેમાં અહીંયા સમ્યગ્દર્શનની વાત ચાલે છે. એ અંતરંગ કારણ સમ્યગ્દર્શન પરિણામ, એનું બાહ્ય કારણ, વીતરાગના મુખકમળથી નીકળેલી વાણી, એ દ્રવ્યશ્રુત એ બાહ્ય સહકારણ છે. નિમિત્તમાં એ નિમિત્ત જ છે. વીતરાગની વાણી સિવાય અજ્ઞાનીઓએ કલ્પેલી વાણી હોય, એ બાહ્ય નિમિત્તકારણ પણ એને હોતું નથી. આહાહા..! આવી વાત છે.

‘એવું દ્રવ્યશ્રુતરૂપ તત્ત્વજ્ઞાન...’ એ બાહ્ય સહકારી કારણ છે. છે ને? ‘તત્ત્વજ્ઞાન જ છે.’ એ દ્રવ્યશ્રુત વીતરાગની વાણી જ બાહ્ય નિમિત્ત છે. અજ્ઞાનીઓની વાણી નિમિત્ત નથી. વીતરાગ પરમેશ્વર સર્વજ્ઞદેવ ત્રિલોકનાથ, એની વાણી સિવાય કોઈ અજ્ઞાનીએ કલ્પિત વાતું કરવા માંડી હોય, એ સમકિતનું બાહ્ય કારણ પણ નથી. આહાહા..! અંતરંગ કારણ તો નહિ જ. સમજાણું કાંઈ? બાહ્ય સહકારી કારણ પણ અજ્ઞાની સર્વજ્ઞ વીતરાગ સિવાય કોઈની વાણી બાહ્યમાં નિમિત્ત પણ નથી. આહાહા..! ‘જ છે.’ એમ લખ્યું ને? ‘દ્રવ્યશ્રુતરૂપ તત્ત્વજ્ઞાન જ છે.’ એ એક જ નિમિત્ત છે, બીજું કોઈ નિમિત્ત ન થઈ શકે. આહાહા..! હવે આ વીતરાગની

વાણી શું છે? એની પરીક્ષા પહેલા કરવી પડે ને. આ કોઈ વીતરાગની વાણી છે કે અજ્ઞાનીએ કલ્પેલી છે. અને પોતાના સ્વરૂપના ભાન વિના પોતાની કલ્પનાએ શાસ્ત્ર બનાવ્યું છે? કે વીતરાગની વાણીથી બનાવ્યું છે? એની પરીક્ષા કરવી પડશે. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? એ 'તત્ત્વજ્ઞાન જ છે.' હવે... આહાહા...! જરી ઝીણી વાત છે. હવે અંતરના અવલંબનથી જે સમ્યગ્દર્શન પરિણામ ઉત્પન્ન થયા, બાહ્ય સહકારી કારણ વીતરાગની વાણી, તેમ એક અંતરંગ કારણ, છે તો બાહ્યકારણ. પણ એને અંતરંગ કારણ કહે છે. કઈ રીતે? જુઓ!

'જે મુમુક્ષુઓ છે તેમને પણ ઉપચારથી...' જે સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ છે, ધર્મી છે, તેમને ઉપચારથી-વ્યવહારથી 'પદાર્થનિર્ણયના હેતુપણને લીધે...' વાસ્તવિક પદાર્થના નિર્ણયના કારણરૂપે-હેતુરૂપે 'સમ્યક્ત્વપરિણામના) અંતરંગ હેતુઓ કહ્યા છે,...' આહાહા...! શું કીધું? સમ્યગ્દર્શન પરિણામમાં અંતરંગ હેતુ તો શુદ્ધ ધ્રુવ જ છે. પણ સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ ધર્મી છે. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રાપ્ત છે. એનો અભિપ્રાય છે એ અંદર સમજવાનો છે, માટે એ અભિપ્રાયને અંતરંગ કારણ કહ્યું છે. છે તો બાહ્યકારણ. આહાહા...! આવી વાત! સમજાણું કાંઈ?

જેમ ભગવાનની વાણી દ્રવ્યશ્રુત બાહ્ય કારણ છે, એમ સમકિતી ધર્મીની વાણી પણ બાહ્ય કારણ છે. છતાં મુમુક્ષુ ધર્મીજીવને ઉપચારથી, વ્યવહારથી 'પદાર્થનિર્ણયના હેતુપણને લીધે (સમ્યક્ત્વપરિણામના) અંતરંગ હેતુઓ કહ્યા છે,...' આહાહા...! છે તો ભગવાન, પોતાના સ્વરૂપથી પરિણામ પ્રગટ થયા. બાહ્ય કારણમાં દ્રવ્યશ્રુત-ભગવાનની વાણી લીધી, અને એક ધર્મીજીવ એણે પણ જે ધર્મ સંભળાવ્યો, એ લીધું. તો એ ધર્મીજીવનો અભિપ્રાય અંતરમાં સમજવા માટે એ જીવને અંતરંગ હેતુ કહ્યો છે. છે તો બાહ્ય. આહાહા...! ધીરેથી સમજવાનું છે, ભાઈ! આ કાંઈ વાર્તા-કથા નથી. આ તો ત્રણલોકના નાથની સાક્ષાત્ દિવ્યધ્વનિ છે. આહાહા...!

કહે છે, કે સમ્યગ્દર્શન પરિણામ ધર્મની પહેલી સીઠી, મોક્ષના માર્ગનું પહેલું પગથિયું એ સમ્યગ્દર્શન પરિણામનો અંતરંગ હેતુ તો ધ્રુવ છે. અને બાહ્ય હેતુ વીતરાગની વાણી નિમિત્તકારણ સહકારી છે. પણ ધર્મીજીવે ઉપદેશ કર્યો અને એ ધર્મી સમકિતી-જ્ઞાની છે, એનો ઉપદેશ છે, તો એ ઉપદેશ સાંભળીને એનો અભિપ્રાય મેળવ્યો. એનો અભિપ્રાય શું છે એ પકડી લીધું. એ કારણે સમકિતી પરિણામી જીવને, એ ધર્મીજીવના પરિણામ અંતરંગકારણ કહેવામાં આવ્યા છે. આહાહા...! અરે...રે...! આવી વાતું કે દિ' સાંભળવા મળે?

અરે...! ભગવાન! જિનેશ્વરદેવ ત્રણલોકના નાથ... આહાહા...! પરમાત્મા, જેને ઈચ્છાનો તો નાશ થઈ ગયો છે. વાણી તો વાણીને કારણે નીકળે છે. ઝૂં ધ્વનિ ઉઠે છે. આહાહા...! શરીર બંધ, હોઠ બંધ, કંઠ બંધ. આખા શરીરમાંથી ઝૂં ધ્વનિ ઉઠે છે. એ ઝૂં ધ્વનિ સાંભળીને ગણધર શાસ્ત્ર રચે છે. એ શાસ્ત્ર સમકિતીને બાહ્ય સહકારણીય કહેવામાં આવ્યા છે.

આહાહા...! એ ઉપરાંત ધર્માએ જે આત્મજ્ઞાનનો, સમ્યગ્દર્શનનો, મોક્ષમાર્ગનો ઉપદેશ દીધો, એ મુમુક્ષુજીવ. જેને ઉપદેશ દીધો એ મુમુક્ષુજીવ... આહાહા...! છે?

‘મુમુક્ષુઓ છે તેમને પણ ઉપચારથી...’ એ તો પર છે ને? ‘પદાર્થનિર્ણયના હેતુપણને લીધે...’ અંતર પદાર્થ આત્મા રાગ અને ભિન્નતાના નિર્ણયમાં નિમિત્ત હોવાને લીધે ‘અંતરંગ હેતુઓ કહ્યા છે,...’ આહાહા...! એનો જે ધર્મ, પરિણામ ધર્મનો જે ઉપદેશ આપ્યો, એ જેણે સાંભળ્યો અને પોતાના સમ્યક્ પરિણામ પોતાના ધ્રુવના અવલંબને ઉત્પન્ન થયા તેને બાહ્ય સહકારી નિમિત્ત વીતરાગની વાણી છે. અને મુમુક્ષુજીવના અંતરના અભિપ્રાય, એ અંતરંગથી, ઉપચારથી હેતુ કહેવામાં આવ્યો છે. આહાહા...! છે તો બાહ્ય. સમજાણું કાંઈ? પણ અંતરમાં એનો અભિપ્રાય સમજે (છે), અંતરમાં સમજે છે તો પોતાના ધ્રુવના આશ્રયે, પણ ઉપદેશક, નિમિત્ત જ્ઞાની ધર્માત્મા સમ્યગ્દષ્ટિ જે છે, એનો અભિપ્રાય સમજવામાં અંતરંગ હેતુ ઉપચારથી, વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! એક શબ્દ પણ ફરે તો ફેરફાર થઈ જાય એવું છે, બાપુ! આ વીતરાગની વાણી છે, આ કાંઈ વાર્તા-કથા નથી. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

સમક્રિતીને ધ્રુવના અવલંબને ધર્મ પરિણામ જેને અંતરથી ઉત્પન્ન થયા, એ અંતરંગ કારણ તો આત્મા જ છે. પણ વીતરાગની વાણીને બાહ્ય સહકારી કારણ નિમિત્ત કહ્યું. એક વાત. અને એક વાત એ વાણી કહેનારનો અભિપ્રાય, અંતરમાં સમજવું છે, પણ એ અભિપ્રાય છે તો પર. છે તો ઉપચારથી પર, પણ ઉપચારથી, વ્યવહારથી અંતરંગ કારણ કહ્યું. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- ઘણો ખુલાસો કર્યો.

ઉત્તર :- અંદર છે ને. આહાહા...! અરે...રે...! અનંતકાળ થયો એના જન્મમરણ મટ્યા નહિ. ચોરાશીના અવતારમાં સત્ય વસ્તુ મળી નહિ. અસત્યમાં સત્ય માનીને જિંદગી ગુમાવી દીધી. આહાહા...! વાસ્તવિક સર્વજ્ઞ વીતરાગ ત્રિલોકનાથ પરમાત્માની વાણીમાં શું પરમાર્થ આવ્યો? એ કદી સાંભળવા મળ્યું નથી. અને સાંભળવા મળે તો અંતરમાં નિર્ણય કરવાનો ટાઈમ નથી. આહાહા...!

અહીંયા કહે છે, કે સમ્યગ્દર્શન, ધર્મના પરિણામ. પરિણામ છે. વસ્તુ તો ત્રિકાળી ધ્રુવ છે, પણ એના અવલંબનથી જે સમ્યગ્દર્શન પરિણામ ઉત્પન્ન થયા, એનું બાહ્ય સહકારી કારણ વીતરાગના શ્રીમુખેથી નીકળેલી વાણી, એને બાહ્ય સહકારી કારણ કહે છે. અને જે એને ઉપદેશ દેનારા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર પ્રાપ્ત આત્મા, એ એને ઉપદેશ દેનાર સમક્રિતીને, એ પુરુષને પણ અહીંયા અંતરંગ કારણ કહેવામાં આવ્યા છે. છે તો બાહ્ય. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ?

‘મુમુક્ષુઓ છે તેમને પણ...’ તેમને પણ કેમ કહ્યું? કે દ્રવ્યશ્રુત તો પહેલા નિમિત્ત કહ્યું. ભગવાનની વાણી બાહ્ય દ્રવ્યશ્રુતને નિમિત્ત કહ્યું. આ પણ છે તો નિમિત્ત. એથી કહ્યું, કે... આહાહા...! ‘મુમુક્ષુઓ છે તેમને પણ...’ તેમને પણ. વાણીને તો દ્રવ્ય સહકારી કારણ કહી.

વાણી સાથે હોય છે. એ સમ્યગ્દર્શન મેળવનાર અંતરંગથી પ્રાપ્ત કરે છે. એને બાહ્યથી વીતરાગની વાણી નિમિત્ત છે. 'તેમને પણ ઉપચારથી પદાર્થનિર્ણયના હેતુપણાને લીધે...' પદાર્થના નિશ્ચયના હેતુપણાનું કારણ, '(સમ્યક્ત્વપરિણામના) અંતરંગ હેતુઓ કહ્યા છે,...' એ સમ્યક્ત્વ પરિણામ જે ઉત્પન્ન થયા તેને ધર્મીજીવને અંતરંગ હેતુ કહેવામાં આવ્યું છે. આહાહા...! અરે...રે...! શું?

'કારણ કે તેમને દર્શનમોહનીયકર્મના ક્ષયાદિક છે.' કોને? સાંભળાવનારને. સાંભળે છે એણે તો સમ્યગ્દર્શન મેળવ્યું છે. તો બાહ્ય સહકારી કારણ દ્રવ્યશ્રુત વીતરાગી વાણી. અને જે મુમુક્ષુઓ છે, એને સમજાવે છે. મુમુક્ષુજીવ જે સમજાવે છે તેને દર્શનમોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમ ક્ષયાદિક થયા છે. આહાહા...! મિથ્યાદષ્ટિ કે અજ્ઞાની નિમિત્ત નથી થતા. એમ સિદ્ધ કરવું છે. એ કારણે બાહ્ય છે. દ્રવ્યશ્રુત પણ બાહ્ય અને મુમુક્ષુ જે ઉપદેશક છે, સમકિતી છે એ પણ બાહ્ય. પણ એનો અભિપ્રાય સમજવામાં નિમિત્ત છે, તો તેને અંતરંગ કારણ કહ્યું. એ વાણીથી પણ જોર દેવા તેને અંતરંગ કારણ કહ્યું. આહાહા...! અરે...રે...! આ વાંચે ક્યારે ને સાંભળે ક્યારે? આહાહા...! જિંદગી ચાલી જાય છે.

ક્ષણમાં ઉડી જાય છે, જુઓને! 'ચુનીભાઈ'નો 'ચીમન'. કેવું શરીર! 'મુંબઈ'. અહીં એમના મકાન છે. એવું શરીર જુઓ તો લક્ષ જેવું આમ. ક્ષણમાં હાર્ટ ફેઈલ થયું, ઉડી ગયું. હાર્ટ ફેઈલ થઈ ગયું. હાર્ટ એટેક કહે એટલે હાર્ટનો હુમલો. એટેક એટલે હુમલો કહેવાય. હાર્ટ ફેઈલ કહેવાય એટલે હાર્ટ છૂટી ગયું. આહાહા...! મૂળ તો એમ થાય છે કે જેને દેહ છુટવાનો પ્રસંગ હોય છે ત્યારે લોહી હોય છે એ જામી જાય છે, અંદર જામી જાય છે. એને આપણા જૂના લોકો હૃદયના પાટિયા ભીંસાય છે એમ કહે છે. મૂળ તો આ અંદર લોહી ફરે છે, એ લોહી અંદર જામી જાય. જામી જાય એટલે શ્વાસ અટકી જાય. શ્વાસ અટકી જાય એટલે શ્વાસ નીકળે નહિ અને પીડા... પીડા... પીડા... આહાહા...! એમાં દેહ છૂટી જાય. આહાહા...! અહીં તો ઘણું જોયું છે. આ તો ૮૧ વર્ષ થયા. ૧૮ વર્ષની નાની ઉંમરથી તો જોઈએ છીએ. દુનિયાને, વેપારને, ધંધાને, ધર્મને, શાસ્ત્રને જોઈએ છીએ. ક્યાંય-ક્યાંય બિચારા દુઃખી.

અહીં કહે છે, એ અંતરંગ હેતુ કહ્યા છે તો બાહ્ય. એનો અર્થ બીજો કરે છે, કે અંતરંગ હેતુ તો સમકિતીને દર્શનમોહનીયનો ક્ષય થયો છે એને કહેવું એમ કહે છે. એમ અર્થ નથી. જે સમકિત પ્રાપ્ત થયું છે, તેના દર્શનમોહ ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક આદિ લેવા. એમ કહે છે. એમ નથી. ... તેને જે નિમિત્ત છે, દ્રવ્યશ્રુત નિમિત્ત છે, તો એ અભિપ્રાય, કહેનારનો અભિપ્રાયને અંતરંગ હેતુ કહ્યો છે.

'કારણે કે તેમને...' તેમને એટલે જેણે ધર્મ ઉપદેશ દીધો છે એને. અંતરંગ નિમિત્તકારણ જેને કહ્યું એને 'દર્શનમોહનીયકર્મના ક્ષયાદિક છે.' સામે સમકિતી જીવ છે. ક્ષાયિક સમકિત

છે, ક્ષયોપશમ સમકિત છે. આદિ જીવ, એના અભિપ્રાયને અંતરંગ કારણ કહેવામાં આવે છે. પ્રાપ્ત કરનારનું અંતરંગ કારણ તો ધ્રુવ છે. પણ બાહ્યથી, ઉપચારથી એ ધર્મીજીવને પણ અંતરંગ કારણ કહે છે. આહાહા...! આવી વાત હવે. ઓહોહો...! વીતરાગ સર્વજ્ઞનો વિરહ પડ્યો. પંચમઆરો. આહાહા...! એનું હૃદય, એના અંતરના અભિપ્રાયથી નીકળેલી વાણી શું છે? એનો અર્થ કરવામાં ઘણી ગડબડ થઈ ગઈ છે. આહાહા...! આમાં તો પોતાનું હિત છે, પ્રભુ! સત્યનું શરણ લઈશ તો પોતાનું હિત થશે. અસત્યનું શરણ લઈશ તો અહિત થશે. આ તો હિત-અહિત પોતાના માટે વાત છે. અને સર્વ પ્રાણી..

‘દ્રવ્યસંગ્રહ’માં તો એમ કહ્યું, ‘સર્વ પ્રાણી આ વાત સમજો અને મોક્ષ જાઓ. આઠે કર્મનો નાશ થઈને સર્વ મોક્ષ જાઓ.’ એમ અમે કહીએ છીએ એમ આવ્યું છે. આહાહા...! ધર્મી પોતે તો આઠ કર્મનો નાશ કરીને મોક્ષ જનારા છે. પણ ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’માં... આહાહા...! એક ચાર વિચાર આવે છે ને? આજ્ઞા વિચય, અપાય વિચય, વિપાક વિચય, સંસ્થાન વિચય. એવા ધર્મધ્યાનના ચાર બોલ છે. ધર્મ-ધ્યાનના ચાર બોલ. આહાહા...! એમાં અવાયવિચયનો અર્થ કર્યો છે, અવાય એટલે નિશ્ચય કરવો. વિચારવું. એ વિચારમાં એવો વિચાર કરવો, કે હું તો આઠ કર્મ રહિત થઈ જઈશ. મારી ચીજ આનંદકંદ છે. મને રાગથી ભિન્ન ભાન થયું છે. હું એક-બે ભવમાં આઠ કર્મથી રહિત થઈશ. પણ સર્વ પ્રાણીઓ આઠ કર્મથી રહિત થઈને મોક્ષને પામો. એવી ભાવના ત્યાં ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’ શાસ્ત્રમાં લીધી છે. આહાહા...! સર્વ પ્રાણીઓ... આહાહા...! પ્રભુ! કોઈ દુશ્મન નથી, કોઈ વેરી નથી, કોઈ આત્મા હીણો નથી. બધા પરિપૂર્ણ પરમાત્મશક્તિથી ભરેલા આત્મા છે. આહાહા...! પ્રભુ! એ શક્તિની વ્યક્તિ થઈ જાવ. એમ કહે છે. એ શક્તિ છે એની વ્યક્તિ-પ્રગટતા મારામાં થશે. આહાહા...! તો બધા પ્રાણીની શક્તિની વ્યક્તિ થઈ જાવ. કોઈ પ્રાણી સંસારમાં દુઃખી ન રહો. જન્મ-મરણના દુઃખમાં રહો નહિ. આહાહા...! એવી ભાવના ભાવી છે. ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’ શાસ્ત્ર છે. અમે તો હજારો શાસ્ત્રો જોયા છે. કરોડો શ્લોક... આહાહા...! અવાય વિચયમાં આ લીધું છે.

‘સમયસાર’ની ૩૮ ગાથામાં પણ એમ જ લીધું છે, કે અમે કહીએ છીએ એ સમજીને પ્રભુ! તું અપ્રતિહત... કેવા? શું કહેવાય? અબુદ્ધ હતો. શ્રોતા અબુદ્ધ હતો. એને ગુરુએ સમજાવ્યું કે આત્મા આનંદમય, રાગથી ભિન્ન છે. એ સમજ્યો. અને એ એવો સમજ્યો... એવો પાઠ છે. ‘સમયસાર’ની ૩૮મી ગાથા છે. એવો સમજ્યો કે ફરીને પડે નહિ. એ જ્ઞાન અને આનંદથી મુક્તિ લેશે એવો થશે. અપ્રતિબુદ્ધને પણ એમ સમજાવ્યું. અને અપ્રતિબુદ્ધ પણ એવો થયો. એવા અપ્રતિબુદ્ધ લાયક લીધા છે. આહાહા...! ભગવાન! તું પણ લોકાલોકને જાણનાર થઈ જા. આહાહા...! એવી તો વાત બે-ત્રણ જગ્યાએ છે. સર્વવિશુદ્ધજ્ઞાન અધિકારમાં છે, બંધ અધિકારમાં છે, ‘પરમાત્મપ્રકાશ’ શાસ્ત્રમાં પણ આ વાત છે. સર્વ જીવો મન, વચન, કાયાથી છુટીને કરવું, કરાવવું, અનુમોદન વિકલ્પ છે એને છોડીને બધા ભગવાન થઈ જાઓ.

પ્રભુ! પરમાત્મા થઈ જાઓ. આ સંસારના જન્મ-મરણ તને કલંક છે, નાથ! આહાહા...! એવી વાત છે.

અહીં કહે છે, ‘અંતરંગ હેતુ કલ્યા છે, કારણ કે તેમને દર્શનમોહનીયકર્મના ક્ષયાદિક છે.’ કોને? પામનારને નહિ. જે સમજાવનાર ધર્મી છે, એ સમકિતી છે. દર્શનમોહનો ક્ષયાદિક થયો છે. એની વાણી એને સાંભળી અને અંદરનો અભિપ્રાય પકડ્યો, તો એ કારણે એનો અંતરંગ હેતુ કહેવામાં આવ્યો. આહાહા...! આ બે લીટીનો આવો અર્થ. હવે આમાં વાંચે કોણ અને વિચારે કોણ? આહાહા...! દુનિયામાં અજ્ઞાન ચાલ્યું જાય છે. અકસ્માત મૃત્યુ આવી જાય છે. એને કાંઈ મૃત્યુ પહેલા કહેવા આવે? કે હું હવે આવું છું. દેહ છૂટવાનું ટાણું આવું છું એમ કહે? આહાહા...! દેહ છૂટવાના ટાણે... ફડાક દઈને. એ છૂટેલું જ છે. એક ક્યાં છે. આત્મા ભિન્ન, આ ભિન્ન. અરે...! અંદર રાગ અને દ્વેષ, પુણ્ય અને પાપના ભાવ અને પ્રભુ આત્મા બન્ને ભિન્ન છે.

જેમ છડી દાળમાં ફોતરા અને છડી દાળ જેમ ભિન્ન છે. છડી દાળ ધોળી હોય છે. ઉપરના ફોતરા ભિન્ન છે. એમ ભગવાનઆત્મા છડી દાળ જેવો નિર્મળાનંદ છે. અને પુણ્ય અને પાપ ફોતરા જેવા ઉપર છે. આહાહા...! આવી વીતરાગની વાણી! ત્રણલોકના નાથ સીમંધરસ્વામી મહાવિદેહમાં સાક્ષાત્ બિરાજે છે. ઇન્દ્રો જાય છે, સિંહ, વાઘ અને નાગ ભગવાનની વાણી સાંભળવા જાય છે. આહાહા...! સવાર, બપોર અને સાંજ. આહાહા...! અને એમાંથી કાંઈક સમજીને મોક્ષે ચાલ્યા જાય છે. અત્યારે અહીંયાથી તો મોક્ષ નથી. સિદ્ધાંતમાં પાઠ છે, કે છ મહિના અને આઠ સમયમાં, છરસો ને આઠ જીવો મનુષ્યક્ષેત્રમાંથી મુક્તિ થશે. શું કહ્યું? આ મનુષ્યક્ષેત્ર ૪૫ લાખ યોજનમાં છે. બાકી અસંખ્ય દ્વિપ, સમુદ્ર તિર્યચથી ભરેલા છે. તિર્યચ-ઢોર-પશુ. અસંખ્ય દ્વિપ, સમુદ્ર. આ અઢીદ્વીપ જે છે ૪૫ લાખ યોજનમાં જ મનુષ્ય છે. આહાહા...! તો એ મનુષ્યમાં બધા આત્મા પામો. આહાહા...! બધાને આત્મજ્ઞાન થઈ જાઓ. અસંખ્ય તિર્યચ બહાર છે. પણ છે સમકિતી. બહાર પણ તિર્યચો સિંહ, વાઘ પણ કોઈ સમકિતી છે. અસંખ્ય મિથ્યાદષ્ટિ છે તો કોઈ એક સમકિતી પણ છે. એવા અસંખ્ય સમકિતી અઢી દ્વીપ બહાર છે. આહાહા...!

અહીં કહે છે... આહાહા...! આવી વાત પ્રભુ! તને સાંભળવા મળી... આહાહા...! હવે તારે કામ કરવાનું બાકી છે, ભાઈ! આ કામ કરવાનું છે. રાગથી ભિન્ન થઈને ભેદજ્ઞાન કરવું. ભેદજ્ઞાન કરવાથી રાગનું સ્વામીપણું ઉડી જાય છે. અને સ્વરૂપનું સ્વામીપણું થઈ જાય છે. એ રીતે ક્રમે ક્રમે રાગ ઘટીને વીતરાગ થઈ જાય છે. આહાહા...! એ કહ્યું. ‘દર્શનમોહનીયકર્મના ક્ષયાદિક છે.’ એ વ્યવહારની વાત કરી. હવે નિશ્ચયની (વાત કરે છે).

‘અભેદ-અનુપચાર-રત્નત્રયપરિણતિવાળા જીવને,...’ શું કહે છે? કે ભગવાનઆત્મા અંદર શુદ્ધ ચૈતન્યઘન છે, એની અંતર દષ્ટિ, જ્ઞાન અને રમણતા સ્વભાવના આશ્રયે કરી એ

અભેદ થયા. પરને કારણે નહિ, રાગને કારણે નહિ, નિમિત્તથી નહિ. તે ‘અભેદ-અનુપચાર...’ ઉપચાર પણ નહિ. ભેદ પડે એવો ઉપચાર, સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ ત્રણ ઉપચાર છે. સાચા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ ત્રણ ઉપચાર છે. ત્રણ થયા તો એ ઉપચાર છે. એકરૂપ અભેદ... આહાહા...! સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ સત્ કાયમ રહેનારા ભગવાન, ચિદાનંદ. ચિદ એટલે જ્ઞાન અને આનંદરૂપ પ્રભુ, એના ‘અભેદ-અનુપચાર-...’ ભેદ પણ નહિ.

‘રત્નત્રયપરિણતિ...’ એ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની દશા છે. ઉપર તો સમ્યગ્દર્શન નિશ્ચય જ હતા, પણ બહારના વ્યવહાર બતાવ્યા હતા. આ તો અંતરંગ એકલો અભેદ... આહાહા...! શુદ્ધ ચૈતન્યઘન આત્મા, જેમાં દયા, દાન, વ્રતના વિકલ્પની પણ ગંધ નથી, એવો નિર્મળાનંદ પ્રભુ!

‘જેમ નિર્મળતા રે સ્ફટિક તણી, તેમ જ જીવ સ્વભાવ રે.

જેમ નિર્મળતા રે સ્ફટિક તણી, તેમ જ જીવ સ્વભાવ રે.

શ્રીજિનવીરે રે ધર્મ પ્રકાશિયો, શ્રી જિનવીરે રે ધર્મ પ્રકાશિયો,

પ્રબળ કષાય અભાવ રે.’

એમાં રાગ અને પુણ્યના ઠેકાણા નહિ. આહાહા...! પુણ્ય-પાપ એ બે કષાય છે. કષ એટલે સંસાર અને આય એટલે લાભ. કષાય શબ્દમાં બે શબ્દ છે. કષાય-કષ એટલે સંસાર, આય એટલે લાભ. એ પુણ્ય-પાપના પરિણામથી કષાયથી સંસારના પરિભ્રમણનો લાભ મળે છે. વીરે કષાય અભાવનો ધર્મ બતાવ્યો છે. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથ જિનેન્દ્રદેવ, જેમ નિર્મળ સ્ફટિક તણા તેમ નિર્મળાનંદ પ્રભુ અંદર, પુણ્ય-પાપનો મેલ ઉપર, જેમ ફોતરા ઉપર હોય. તમારે ફોતરાને શું કહે? છીલકા. આહાહા...! એવા એકરૂપ ચૈતન્યની દષ્ટિ-જ્ઞાન અને રમણતા એકરૂપ. ત્રણ પણ નહિ. ત્રણ કરે તો ઉપચાર-ભેદ થઈ જાય.

‘અભેદ-અનુપચાર...’ ઉપચાર એટલે ત્રણ ભેદ નહિ. ત્રણનું એકરૂપ. ભગવાન આનંદનો નાથ પ્રભુ, એની દષ્ટિ, જ્ઞાન અને રમણતા ત્રણે એકરૂપ થઈ જાય. એને અહીંયા અભેદ અનુપચાર કહે છે. આહાહા...! ‘અભેદ-અનુપચાર-...’ શું? રત્નત્રય. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર રત્નત્રય. ત્રણ રતન. આહાહા...! જે રતનના મોલમાં મુક્તિ મળે. દુનિયાના રતનમાં તો પૈસા-ધૂળ મળે. આહાહા...! ‘ઈંદોર’થી શેઠ આવ્યા હતા ને. કેટલા લાખનો? કાંઈક દસ લાખનો હાર પહેરેલો. નિલમણીનો. આહાહા...! એ તો ધૂળના કટકા છે. આહાહા...! આ તો આત્મા ચૈતન્ય રતન.. આહાહા...! રત્નત્રય. સમ્યગ્દર્શન શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપની અનુભવ, પ્રતીતિ અને શુદ્ધ ચૈતન્યનું જ્ઞાન. શાસ્ત્રજ્ઞાન પણ નહિ. અને એ શુદ્ધ ચૈતન્યની રમણતા-ચારિત્ર. ચારિત્ર એટલે ચરવું, રમવું, જમવું, જમવું અંદર. આહાહા...! એવી જે ‘અભેદ-અનુપચાર-રત્નત્રયપરિણતિ...’ એટલે પર્યાય. ત્રણ રત્નત્રયરૂપી અવસ્થા. મોક્ષનો માર્ગ. આહાહા...!

‘અભેદ-..’ એટલે કે ‘અનુપચાર-...’ શું? ત્યાં લીટી કરીને? અભેદ શું? કે અનુપચાર.

અનુપચાર કોણ? કે રત્નત્રય પરિણતિ. આહાહા...! માર્ગ જુદી જાતનો છે, પ્રભુ! અનંત-અનંતકાળમાં કદી એક સેકન્ડ પણ આત્મજ્ઞાન કર્યું નથી. સાધુ થયો, ત્યાગી થયો, શ્રાવક થયો, બાયડી, છોકરા, હજારો રાણી છોડી, પણ અંતરમાં આત્મજ્ઞાન વગર બધું ફોગટ ગયું. આહાહા...! જન્મ-મરણ રહિત થવાની ચીજ આ રત્નત્રય પરિણતિ છે. એ વિના બધા મીંડા છે. આહાહા...!

રત્નત્રય પરિણતિ-પર્યાય. પરિણતિ એટલે અવસ્થા. નિશ્ચય, અભેદ. દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ત્રણનો ભેદ નહિ. ત્રણેનું એકરૂપ એવા ‘રત્નત્રયપરિણતિવાળા જીવને, ટંકોત્કીર્ણ જ્ઞાયક જેનો એક સ્વભાવ છે...’ આહાહા...! ટાંકણેથી કોરીને જેમ અંદરથી મૂર્તિ કાઢે, એમ પ્રભુ અંદરમાં રાગના ટાંકણા કાઢીને અંતરથી નિર્માણાનંદ ટંકોત્કીર્ણ પ્રભુ નીકળ્યા. આહાહા...! એવો ‘ટંકોત્કીર્ણ જ્ઞાયક...’ જાણન સ્વભાવ. જેનો એકલો જાણન સ્વભાવ, પ્રજ્ઞા સ્વભાવ. પ્રજ્ઞાબ્રહ્મ સ્વરૂપ ભગવાન. જાણન અને આનંદરૂપ જેનું સ્વરૂપ અંદર છે. એવો ‘જ્ઞાયક જેનો એક સ્વભાવ છે...’ આહાહા...! નિશ્ચયમાં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર ત્રણ અભેદ કહ્યા, અનુપચાર કહ્યા કે ભેદ નહિ. હવે એ ત્રણમાં એક. એ ત્રણ નહિ. અંતર ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ અંદર છે, એમાં દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની એક્તા થઈ. ત્રણેની અતીન્દ્રિય આનંદના વેદન સાથે ત્રણેનું એકત્વ આત્મા સાથે થયું. આહાહા...! અરે...રે...! આવી વાત છે. કથા-વાર્તા હોય તો કાંઈક બેસે. કોઈકનું આમ કરી દે, દયા પાળે, પૈસા દે, ભૂખ્યાને આહાર દેવા, તરસ્યાને પાણી દેવા, રોગીને દવા દેવી, મકાન ન હોય એને સ્થળ દે તો સમજાય તો ખરું. શું દે? બાપા! એક રજકણ પણ આત્મા આપી શકે નહિ, લઈ શકે નહિ. આત્મા સિવાય પરદ્રવ્યને કદી અડતો પણ નથી. એક શરીર પણ આત્માને અડતું નથી, આત્મા અંદર તદ્દન ભિન્ન છે. અરે...રે...! કદી શરીરને અડ્યો નથી. તો આહાર, પાણી, રોટલી, સ્ત્રી, કુટુંબને અડે (એમ નથી). ભગવાનનો પોકાર છે, કે ભગવાન! તું એક તત્ત્વ બીજા તત્ત્વને કદી અડ્યું નથી. આહાહા...! અરે...રે...! એવી વાણી સાંભળવા મળે નહિ, એ કે દિ’ સમજે અને ક્યારે કાળ કાઢે? આહાહા...!

કહે છે, કે જુઓ! ત્રણ રત્નત્રય પરિણતિ કહી. ત્રણ કહીને? અંદર સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. ત્રણ કહી પણ છતાં વસ્તુ એક છે. દ્રવ્ય એક જ્ઞાયક છે. આહાહા...! ‘જ્ઞાયક જેનો એક સ્વભાવ છે એવા નિજ પરમ તત્ત્વની શ્રદ્ધા વડે...’ એવો નિજ પરમતત્ત્વ ભગવાન અંદર જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ! એના અંતરની શ્રદ્ધા વડે, ‘તદ્જ્ઞાનમાત્ર (—તે નિજ પરમ તત્ત્વના જ્ઞાનમાત્રસ્વરૂપ)...’ શાસ્ત્રજ્ઞાન પણ નહિ. એ તો પર વસ્તુ છે. અંતર જ્ઞાનસ્વરૂપ. જેમ સાકરમાં ગળપણ અને સફેદાઈ ભરી છે, જેમ અગ્નિમાં ઉષ્ણતા છે, એમ ભગવાનઆત્મામાં જ્ઞાન અને આનંદ ભર્યા છે. અરે...રે...! આહાહા...! એ આનંદ અને જ્ઞાનની એક્તા ‘(નિજ પરમ તત્ત્વના જ્ઞાનમાત્રસ્વરૂપ) એવા અંતર્મુખ પરમબોધ વડે...’ અંતર્મુખ પરમજ્ઞાન દ્વારા. આહાહા...!

બે બોલ લીધા. બે બોલ ક્યા? નિજ પરમતત્ત્વની શ્રદ્ધા વડે અને તદ્જ્ઞાનમાત્ર અંતર્મુખ પરમબોધ દ્વારા. શ્રદ્ધા અને જ્ઞાન બે લીધા.

‘અને તે-રૂપે (અર્થાત્ નિજ પરમ તત્ત્વરૂપે) અવિચળપણે સ્થિત થવારૂપ...’ અને ચળે નહિ એમ અંદર સ્વરૂપમાં ઠરે. સમક્રિત સહિત, જ્ઞાન સહિત ઠરે એનું નામ અવિચળ, સ્થિત એટલે ચારિત્ર. છે? ‘અવિચળપણે સ્થિત થવારૂપ સહજચારિત્ર...’ સ્વભાવિક ચારિત્ર. આહાહા...! એ ‘વડે અભૂતપૂર્વ સિદ્ધપર્યાય થાય છે.’ આહાહા...! આવા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર દ્વારા એકરૂપ જ્ઞાયક દ્વારા સિદ્ધપદની પર્યાય, પરમાત્માની પર્યાય ઉત્પન્ન થાય છે. બીજો કોઈ ઉપાય નથી. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)